ZAPYŠKIS

Justinas Račas

Tyrimai Muziejaus gatvėje 2021 m.

2021 m. Zapyškio seniūnijos užsakymu Zapyškyje (Kauno r.), Muziejaus gatvės pradžioje, Nemuno kairiajame krante, bus vykdomi infocentro statybos ir kitos paskirties inžinerinio statinio – kelio įrengimo darbai, jų vietoje buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Į R nuo senosios Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios 1990 m. S. Berulis vykdė archeologinius tyrimus ir ištyrė 55 m^2 plotą. Surastos pastato liekanos su krosnies padu ir XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis (*LIIR*, f. 1, b. 1718). 2000 m. L. Kvizikevičius bažnyčios aplinkoje ištyrė 35 m^2 plotą. Fiksuotas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis su radiniais ir XVIII a. pabaigos–XIX a. monetų lobiu (*LIIR*, f. 1, b. 3599). 2006 m. Z. Baubonis mobiliosios prieplaukos aikštelės ir pėsčiųjų takų vietose ištyrė 18 m^2 plotą. Šurfuose atidengtas 15–40 cm storio XVI–XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis su negausiais radiniais (*LIIR*, f. 1, b. 5130). 2015 m. M. Daubaras planuojamo įrengti dviračių tako vietoje ištyrė 5 m^2 plotą. Aptiktas 10–50 cm storio XVII–XIX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 565, nr. 438). 2016 m. A. Vaitkuvienė lyninio keltuvo per Nemuną komunikacijų vietoje ir statybos aikštelės Š dalyje ištyrė 11 m^2 plotą. Šurfuose aptiktas XVI–XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis su išlikusiomis medinių struktūrų (statinių (?)) dalimis (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 540, nr. 256). 2017–2018 m. J. Račas būsimos aikštės ir bažnyčios aplinkoje ištyrė 5079 m^2 plotą. Aptiktas XVI a. pabaigos–XVIII a. pabaigos kultūrinis sluoksnis, XVI a. I pusės–XVII a. pabaigos palaidojimai (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 254–259). 2020 m. E. Šatavičė ir J. Račas Muziejaus gatvėje, vandentiekio ir kanalizacijos šulinių įrengimo vietose, ištyrė 6 šurfus bendro 44 m^2 ploto. Tirtuose šurfuose 2, 4 nustatyta, kad archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis neišliko, įžemis juose pasiektas 1,3–2 m gylyje. Žvalgymai vykdyti 2095 m^2 plote elektros kabelio klojimo vietose ir paviršiaus dangų keitimo metu. Iki 1,2 m gylio fiksuoti permaišyti, sunešti sluoksniai su XX a. radiniais (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 569–571).

2021 m. tyrimais būsimo infocentro ir komunikacijų vietoje ištirtas 88 m^2 plotas. Tyrimų metu aptiktas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis, prasidedantis nuo 50–80 cm gylio. Taip pat buvo aptiktas I tūkst. pr. Kr. pabaiga–I tūkst. po Kr. pradžia datuojamas keramikos šukių lizdas ir įgilintos struktūros, susijusios su šio laikotarpio mediniu užstatymu. Žvalgymų metu žvalgytas 505 m^2 plotas. Tyrimų metu fiksuoti tik upės suplauti smėlio sluoksniai su XX–XXI a. radiniais.

Perkasa 1 tirta būsimo infocentro Š polių eilės vietoje. Iki 60 cm gylio fiksuoti pilkų žemių ir upės sunešto smėlio sluoksniai su pavieniais XVIII–XX a. radiniais. Perkasos R dalyje nuo 60 cm gylio prasideda XVIII a. datuojamas sluoksnis, likusioje dalyje tęsiasi suplauti sluoksniai, kuriuose aptinkama XVIII–XIX a. radinių. Visuose sluoksniuose aptinkama didesnių ar mažesnių rankomis gamintų plytų gabalėlių. Nuo 1,1–1,2 m gylio prasideda rudo smėlio su žvyro lęšiais įžemis. V dalyje jis giliau, čia buvo gilinamasi iki 1,8 m gylio. Panašu, kad šioje vietoje buvo formuojama buna arba kažkoks takas potvynio metu susikaupusiems vandenims nubėgti, struktūra datuojama XX a. I puse. Įžemyje fiksuotos įgilintos struktūros, datuojamos

I tūkst. pr. Kr. pabaiga–I tūkst. po Kr. pradžia (1 pav.).

Perkasa 2 tirta būsimo infocentro P polių eilės vietoje. Iki 50 cm gylio fiksuoti upės sunešti smėlio ir tamsiai pilkos spalvos žemių sluoksniai su XIX–XX a. radiniais. Nuo 50 cm gylio prasideda 20 cm storio rudų žemių sluoksnis, datuojamas XVIII a. Po juo prasideda 10–15 cm storio rusvo smėlio sluoksnis. Nuo 90 cm gylio prasideda rudo smėlio su žvyro lęšiais įžemis. Įžemyje fiksuota įgilintų struktūrų, datuojamų I tūkst. pr. Kr. pabaiga–I tūkst. po Kr. pradžia.

Perkasa 3 tirta būsimo infocentro V polių eilės vietoje. Š dalyje, po velėnos sluoksniu, fiksuotas perkasimas, greičiausiai padarytas XX a. pradžioje, jo paskirtis neaiški, aptinkama pavienių XVII–XX a. radinių. Perkasa stačiomis sienelėmis, ji tęsiasi iki 1,7 m gylio. Likusioje perkasos dalyje iki 60 cm gylio fiksuoti upės sunešti smėlio ir pilkos spalvos žemių sluoksniai, Š dalyje šis sluoksnis storesnis, siekia iki 80 cm gylio. Nuo 50 cm gylio prasideda 10–15 cm storio rudos spalvos žemių sluoksnis, datuojamas XVII–XVIII a. Po juo prasideda rusvo smėlio sluoksnis, kuris nuo 0,9–1 m gylio pereina į rudos spalvos smėlio įžemį su žvyro lęšiais.

Perkasa 4 tirta centrinėje infocentro dalyje, būsimo rūsio vietoje. Iki 50 cm gylio fiksuoti upės sunešti smėlio ir pilkos spalvos žemių sluoksniai, ŠV dalyje šis sluoksnis storesnis, siekia iki 80 cm gylio. Nuo 50 cm gylio perkasoje fiksuotas 20 cm storio rudų žemių sluoksnis, kuriame fiksuotos kelios įgilintos struktūros. Rudų žemių sluoksnis datuojamas XVII–XVIII a. Nuo 70 cm gylio prasideda rusvo smėlio sluoksnis, kuriame 80 cm gylyje rusvo smėlio sluoksnyje fiksuotas brūkšniuotosios keramikos šukių lizdas (2 pav.). Aplink jį surinkta ir daugiau lipdytinės keramikos šukių. Šukių lizdo aplinkoje surinktas ir ištirtas grunto

1 pav. Perkasoje 1 fiksuotos įgilintos struktūros iš viršaus. J. Račo nuotr.

Fig. 1. An overhead view of the sunken structures in Trench 1.

2 pav. Perkasoje 4 fiksuotas brūkšniuotosios keramikos šukių lizdas iš viršaus. J. Račo nuotr.

Fig. 2. An overhead view of the cluster of brushed pottery sherds in Trench 4.

mėginys, jame aptikta kultūrinių augalų: paprastasis miežis ir lukštiniai kviečiai, pagal morfologinius pažymius panašūs į dvigrūdžio ar speltos kviečio rūšis. Vienas kviečio grūdas buvo ištirtas radioaktyviosios anglies metodu ir nustatyta, kad jis datuojamas 167 m. pr. Kr.–8 m. po Kr. (2069±27) (FTMC-RY20-1). Darytina išvada, kad ilgą laiką nuo mūsų eros sandūros pirmųjų amžių iki XVI a. šioje vietoje nebuvo vykdoma jokia platesnė ūkinė veikla ir kultūrinis sluoksnis nesusidarė arba čia nuolat buvo potvyniai, kurie nunešdavo susidariusį sluoksnį. Nuo 0,9–1 m gylio prasidėjo rudo smėlio įžemis su žvyro lęšiais. Jame fiksuotos dvi statmenai susikertančios stulpaduobių eilės ir įgilintos struktūros kampas, jie datuojami I tūkst. pr. Kr. pabaiga–I tūkst. po Kr. pradžia.

Perkasa 5 tirta nuo vandentiekio ir kanalizacijos tinklų ribos iki centrinės įgilintos infocentro dalies. Iki 55–60 cm gylio fiksuoti upės sunešti smėlio ir pilkos spalvos žemių sluoksniai. Po jais prasideda 20 cm storio rudų žemių sluoksnis su XVII–XVIII a. radiniais. Po juo nuo 80–90 cm gylio aptiktas rusvo smėlio sluoksnis, po juo prasidėjo rudo smėlio įžemis su žvyro lęšiais.

Perkasa 6 tirta būsimo infocentro polių R eilės vietoje. Iki 50 cm gylio fiksuoti upės sunešti smėlio ir pilkos spalvos žemių sluoksniai. Po jais prasideda 20 cm storio rudų žemių sluoksnis, datuojamas XVII–XVIII a. Po juo prasidėjo 10 cm storio rusvo smėlio sluoksnis, o nuo 80–90 cm gylio prasidėjo šviesiai rudos spalvos įžemio su žvyro lęšiais sluoksnis.

Šalia 2019 m. įrengto dviračių tako numatyta įrengti kelią aptarnaujančiam ir vietos gyventojų transportui. Dalis kelio atkarpos pateko į saugomą Zapyškio senojo miesto teritoriją. Kelio plotas, patenkantis į saugomą teritoriją, buvo 505 m^2. Čia žvalgymų metu fiksuoti tik paviršiniai velėnos ir upės sunešto ar supustyto smėlio sluoksniai. Aptikta XX–XXI a. datuojamų radinių ir šio laikotarpio monetų.

The 2021 investigation on Muziejaus Street

The 2021 investigation (excavation of 88 m^2, survey of 505 m^2) at the site of a planned infocentro and utility lines in Zapyškis (Kaunas District, Central Lithuania) revealed a 17th–18th-century cultural layer, which began at a depth of 50–80 cm, a late 1st-millennium bc – early ad 1st-millennium sherd cluster (Fig. 2), and contemporaneous sunken structures connected with the area's wooden structures (Fig. 1). The survey recorded only layers of fluvial sand containing 20th–21st-century finds.

ŽAGARĖ

Vytautas Juškaitis

Tilto gatvė 3

2022 m. Žagarės miesto (Joniškio r.) Tilto g. 3, būsimos fekalinės kanalizacijos trasos vietoje, atlikti žvalgomieji tyrinėjimai ir žvalgymai (1 pav.). Jų metu ištirtas 1,5x1,5 m dydžio (2,25 m^2) šurfas 2, o vėliau žvalgytas plotas 5.

Tilto g. 3 artimoje aplinkoje tyrimai jau buvo vykdyti. 2006 m. apie 30 m į R nuo tyrimų vietos 2 šurfus (4 m^2) ištyrė E. Vasiliauskas. Paskui žvalgyta 21 m ilgio ir 1 m pločio trasa. 70–90 cm gylyje atsidengė XVIII a. II puse–XIX a. I puse datuojami kultūriniai sluoksniai. Tyrinėtoje trasoje rastos 4 duobės, datuojamos XVIII a. II puse–XIX a. I puse. Šurfe 2, 1,2–1,34 m gylyje, įžemyje, dolomite, atsidengė iš akmenų krauti pamatai. Pamatai pagal stratigrafiją turėtų būti datuojami XVIII a. pabaiga–